

Postguerra segons Jarque

Francesc Jarque, a la mostra de l'OctubreCCC. Com s'aconsegueix de captar allò que capta el seu objectiu? "És esperar que passe. I anys."

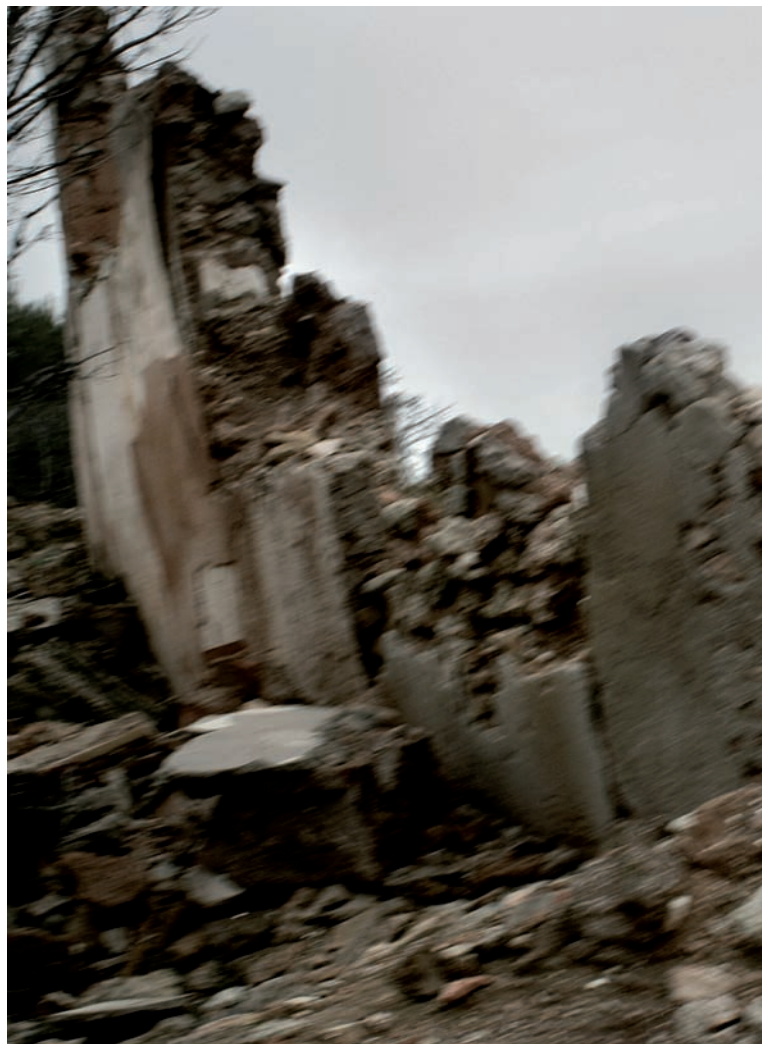
Francesc Jarque (València, 1940) és un dels fotògrafs més reputats del país. Exposa, a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània i a la llibreria Raylowsky, a València, una selecció d'imatges sobre els efectes de la victòria franquista, les marques fondes de la dictadura.

Barba i cabells nivis, cos llargarut, posat despistat, un tros de regal·lessia a la butxaca de la camisa, els ulls sempre desperts, la càmera al muscle: Francesc Jarque, llegenda activa de la fotografia, cronista explícit de la realitat valenciana, ofereix, en una àmplia exposició, el retrat cru, irònic i estremidor del paisatge després de la victòria franquista.

Ja fa anys que recorre el món amb la càmera a la mà, cercant el moment màgic, el moment just, el gest, el tros de vida que es converteix en obra d'art en passar pel seu objectiu. Té un ull especial, Francesc Jarque. És cert també que aquest ull reclama entrenament, i feina i estudi i de tot. Però, d'entrada, s'ha de tenir. Com un do, potser. És el no saps què que converteix una rància, fins i tot sinistra desfilada militar en el retrat d'una època, en una imatge que, un cop

vista, difícilment l'espectador podrà ja mai oblidar.

"Comence per un poble destruït i cremat, Belchite, símbol del poder contra la llibertat, com una amenaça latent, com aquella veu que recorda: 'Si us revolteu contra nosaltres, podem tornar.'" No fa concessions a la poesia, Jarque, en aquestes primeres passes que intueix al visitant. Després, tampoc, probablement, però d'entrada encara menys. A tall d'explícita benvinguda, una composició de fotocòpies cremades i les imatges borroses, mogudes, de les ruïnes d'aquell poble de l'Aragó després de la batalla, el senyal de la destrucció com si el visquéssim ara: "No he tingut cap pretensió estètica en un lloc on l'estètica no té cap sentit." No ha volgut ni tan sols enquadrar les imatges, de fet. En un moment d'urgència, de por radical, qui s'hauria aturat a cercar l'enquadrament, a enfocar

FRANCESC JARQUE

Tres de les obres de Francesc Jarque: desfilada del Corpus al carrer dels Cavallers, a València; les ruïnes del bombardeig, a Belchite; i la fotografia

bé, a esperar la llum? Ni tan sols es poden mirar gaire seguit, aquests retrats de la destrucció. Són tot desassossec. Les ferides acumulen dècades i, tanmateix, la seva imatge té aire de document bèl·lic. “Acaba de caure un obús”, determina l’artista, davant la seva obra. I resulta que té raó.

Parets brutes. Jarque ha volgut organitzar la mostra per parets i, després de Belchite, cada mur ens mostra una intenció. Després de les bombes, el símbol, la marca de l’esclau: el fotògraf ha cercat els tatuatges impúdics amb què la dictadura va voler constatar la presa de possessió. “I ací trobes la imatge del *generalíssim* embrutant els murs de les esglésies romàniques, de les catedrals, les cases, els carrers...” Francesc Jarque ha perseguit aquestes marques, els *vivas* al dictador, l’enaltiment ridícul, i també la iconografia falangista amb què queda-

ven tatuades les construccions humanes: les fletxes i el jou rebien el visitant (“fins fa quatre dies, les podies veure, eh?”) a l’entrada del poble, a la façana de l’ajuntament, a la paret d’un bar: “Era allò de marcar el territori com fan alguns mamífers, era la seua pixarrada.” Va cercar les marques, per tant, durant anys, i ens en mostra ara una selecció. Significativa, però selecció. “La diferència que hi ha entre un professional i un afeccionat – explica – és que el professional, quan ix amb la càmera, és que busca alguna cosa per fer, té en el cap una idea. Això no vol dir, és clar, que si trobes una altra foto que t’interessa no dispares, però vas per feina. En canvi, l’altre és un home que ix d’excursió, a fer una paella, o qualsevol cosa, porta la càmera, i de cop veu una imatge i dispara.”

Al costat d’aquestes marques, les mirades. Hi ha retrats que duen als ulls, als solcs de la pell, entre els cabells esbu-

llats, dins el gest, una pena fonda. Com s’aconsegueix de captar això que capta el seu objectiu? “És esperar que passe”, respon. “I anys.” I la sort i la destresa d’encertar el moment. L’estona, a més, sol ser tan curta que només permet un clic: “La segona foto ja no la pots fer, normalment, ja et diuen que no, que no, que fotos no. Ara, per exemple, i per culpa del turisme, t’acostes a aquesta dona amb la càmera [i assenyalava un personatge ample, tot de negre, que fa ganxet assegut a la porta de casa], es tapa la cara i et demana diners.”

N’hi ha unes quantes, de fotografies que duen explícita la màgia d’aquest moment congelat just quan calia. Ni abans ni després, sinó exactament aleshores, quan les baionetes dels soldats fan la diagonal però no tapen el rètol del carrer, quan descobreixes un home amb els braços que fan nanses i dispares abans no et vegi, abans no desaparegui finestra

censurada a la Universitat Politècnica de València.

enllà i s'emporti amb ell la possibilitat d'un negatiu que farà història. "Hi ha gent que m'ha demanat si eren tropes nazis. Semblava una ciutat presa per la Gestapo, però és València, a la processó del Corpus. Aquella foto va ser una punyetera casualitat. Veig aquell home, faig la foto i després trobe que tot ha eixit així. I descobreixc la xiqueta, també, que sembla que plora."

Xamba, insistència i art: Francesc Jarque l'ha seguit amb constància, el Corpus de València: "Quan feia aquestes fotos, normalment em cridaven i em deien 'ara es queda ací fins que acabe la processó'. Cada any igual. Però, al següent, hi tornava. Visc ací. Ho tinc a mà."

El censor, encara. Hi ha moltes sorpreses, en aquesta mostra. Cadascú hi trobarà preferències, segons el gust o el punt de vista o tant se val. Fins i tot segons el dia pots optar incondicional-

ment per la desemparança i la força d'un xiquet a cavall, amb la sella de sac i les regnes de sogà, per la panxa explícita d'un capellà retratat en perspectiva, per la cara de bulldog d'un primer pla militar. O pels jocs amb les trames i els (pocs) fotomuntatges que l'artista s'ha permès en aquest cas. Cadascú pot triar la seva, de fotografia, i Jarque mateix, també. Qualsevol imatge té història i ell les recorda, pràcticament, totes. Història del moment de desapar. O d'allò que va succeir després.

"Aquesta foto del 'caudillo capullo' em va costar la censura d'una exposició i la supressió del catàleg, que era el millor catàleg que m'havien editat mai". Francesc Jarque va relatant i qui l'escolta potser pensa que parla dels anys 70, del primers 80, quan vivíem amb el cadàver intubat del dictador encara recent. Però no. S'ha aturat davant la imatge de tres xiquetes que mengen gelat i xerren de les

seves coses, amb els vestits d'estiu, en una plaça que duu càrrec i retrat de l'assassí i, a sota, amb un pic d'innocència desinhibida, amb les ganes de dir que li sortien a la gent per les orelles i pels ulls i les mans i pels porus de la pell, una pintada: "Caudillo = capullo". I no va ser els 70 ni els 80, sinó el 2002, quan la imatge fantàstica va despertar la censura, sempre latent, sempre a l'aguait i activa. La mostra era a la Universitat Politècnica de València. "Villacañas, que era el director general del Llibre, i Justo Nieto, rector de la Politècnica, em van fer despenjar aquesta imatge i dues més: una parella en pilotes que es tapaven tan sols el sexe i que eren una representació dels Adam i Eva de Dürer", relata Francesc Jarque. I d'aquesta manera, potser, acaba de prendre cos el retrat general que basteix a la mostra, el resultat de les marques que han deixat quaranta anys de dictadura.

Núria Cadenes